

песников избор

Ненад Јовановић

ЛИРСКО МЕСО

1.

НА ПОЧЕТКУ сам имао паковање пелир папира и „Олимпију” оштрих слова. Сваки пут када бих притиснуо полугицу с О, настала би конфета. О је, у том смислу, било опасно слово. Често коришћење истог у песмама претило је њиховим уништењем. (Кажем „њиховим”, а не уништењем „њиховог физичког трага”, јер на почетку, док моје песме нису имале ниједног читаоца сем мене, и док им је делотворност зато била приближна нули, нисам разликовао та два појма.) Али, спасоносно је волело друштво опасности и пре него што сам ја прочитао *Пајмос*. Наиме, открио сам да споменуто својство „Олимпије” помаже премошћење јаза на чијем сам рубу пре тога дуго губио равнотежу: јаза између предмета певања и песме.

Ево на који начин. Писао сам углавном о стварима на видiku: јавору за прозором, аутомобилу под јавором, о авиону изнад њега... Довољан број округлих рупица на листу папира с песмом често ми је омогућавао да, када лист примакнем лицу, предмет певања сагледам кроз песму.

Већ сам рекао зашто не говорим „песмин физички траг”, а сада ћу рећи и ово: кад сам, касније, стекао читаоце, и уверио се да свака – ама-баш-свака – песма поседује делотворност (с оваквим или с она-

квим предзнаком), споменути јаз се увећао. И прогутао описано средство за његово премошћење. Ситуација више не беше праћена вртоглавицом, већ јављањем следећег увида: О није опасно само у једном смислу.

2.

НА ПОЧЕТКУ, песме сам препознавао по сроковима и по маргинама. Онда сам открио *Париски сѝлин*, *Илуминације*, *Малгоророва ђевања* – песничке књиге са текстовима који нису личили на песме. Када се дотадашњи знак распознавања поезије показао непоузданим, више нисам знао шта је поезија. Моји ближњи, пак, нису престајали да о њој говоре ауторитативно и штедро. Мајка је, једном, за резедо одело од жерсеја чији џепови беху пуни куглица нафталина рекла: Поезија! Баба је исту реч употребила у коментару говора једног политичара с брадом. А ујак, ујак је једном приликом поезијом назвао комад сланине димљен на дрвету воћке из свог родног села.

Залазак сунца; напрстак са сличицом Прага; ручно млевена кафа – све је, ако су се питали чланови моје фамилије, под одређеним околностима могло заслужити име поезије.

Све, сем песама.

Песник у повоју, презрео сам ближње због бизарних критеријума којима су се служили, и с примерком *Париског сѝлина* склонио се у собу. Бледило фотографисаног Бодлера, бледило фотографисаног Поа, и још неколиких песника чије сам портрете тада, НА ПОЧЕТКУ, имао прилике да видим, навело ме на помисао да су писци поезије малокрвни.

Зашто? Мора бити – зато што не једу месо.

Другог дана поста који сам започео не бих ли изгубио боју из образа, и тиме увећао изгледе за сврставање међу споменуте великане, јасно сам чуо крчање сопствених црева. Покушавајући да заварам глад багремовим цвећем, схватио сам да није природно што, за мене, једва да има живих песника са ликом. Наиме, нисам познавао ниједног, а уобичајени растер сличица на задњим корицама домаћих књига поезије више је прикривао него откривао.

Касније истог дана, отишао сам на јавно представљање најновијег дела једног нашег песника. Судећи по редном броју те књиге у пишчевој библиографији, наведеном од стране присутног критичара, писац беше марљив као мрав. Због погледа вазда усмереног ка тлу и због дужине носа, подсећао је, међутим, на мравоједа.

Свидео ми се. Јер, бледа је била само његова поезија, док су му се образи рудели попут мојих. Овај не може бити вегетаријанац, помислио сам. То је значило да је забрана месојеђа коју сам себи наметнуо

бесмислена, и недуго затим пазарио сам сто грама сувог врата и четвртину хлеба.

Написао сам и објавио прву књигу. Рођаци су престали да преда мном спомињу поезију, као што нису пушили пред мојом стрином, никотиноманком, не би ли је навели да смањи своју дневну дозу од сто цигарета. Разлог из ког сам се затварао у собу променио се: сада сам то чинио да бих учио енглески. Једног дана, сазнао сам да је прво значење речи *spleen* слезина, и чврсто одлучио да постанем парадигма српске боемије стихоклепачко-карниворског типа. Полазећи у ресторан „Соколац”, натукао сам на главу беретку стрица умрлог у Бризбејну, и...

Не.

Лажем.

Стриц ми никада није крочио у Бризбејн.

Да нисам лагао, овај одељак текста НА ПОЧЕТКУ не би био дужи од првог, у коме сам говорио само истину. Лаж ствара потребу за доказима, а набрајање истих резултује опширношћу.

У поезији, именице су залог пишчевог / читаочевог задовољства, заводнички прибор, службенице ове или оне формулације Идеала Лепог. Глаголи распршују ауру именица, али заузврат повећавају илузију њихове веродостојности. С непесничким текстовима је управо супротно: у њима првоспоменута врста речи игра улогу гаранта истинитости, док глаголи ту истину улепшавају, то јест – чине је лакше сваривом. Ово ће важити докле год се будемо слагали да су сви непеснички текстови – на крају крајева – мање или више развијене, то јест боље или лошије испричане приче. Чињеница да постоје наративне песме (и сам сам их написао иха-хај) говори у прилог горе наведеном мишљењу мојих ближњих, по коме је таква-и-таква сланина у већој мери поезија него што је то таква-и-таква песма.

Прича је увек О нечему, док сланина никад није О себи самој. Као и истина, сланина се не вари лако. Као и истина, у прекомерној количини опасна је за срце, баш као што је превелика осећајност (за коју је давно проглашен одговорним споменут орган) опасна по песму колико и предлог О.

Е, сад, и песма је увек О нечему, што је чини (сваку боговетну песму!) неуспелом. Разлика између прозе и поезије је у томе што први род, у добрим случајевима, сведочи о остварености својих циљева (између осталог), док други, у добрим случајевима, сведочи о неостварености истих (између осталог).

То што сам све склонији да се са ближњима сложим о поезији потврђује да више нисам НА ПОЧЕТКУ. Сада, на одређеном растојању од своје првобитне списатељске позиције, присећам се следећих стихова Томаса Бернхарда:

*Дугачак је драги Боџ,
а крајка је сланина.*

3.

НА ПОЧЕТКУ, док сам, скупљајући материјал за прву књигу (махом неметафоричне исказе), зидао (да се изразим метафорично) кулу за изолацију од туроб-свакодневице (било је то раних деведесетих), прве две речи ове реченице су се – ако сам се ја питао – односиле на нешто друго: на дане када сам деди, краснописцу, диктирао литерарне саставе лежећи на софи. Он их је бележио штампаним словима, и после, на мој захтев, око њих цртао кругове. Моја прва књига садржи један од „текстова из круга”, насталих пре него што сам почео да ђакујем. Он гласи:

*– хеј мама хоћеш ли да ми куйиши гииџару
– нећу да ми будеи гииџарисџа*

Године у којој је књига изашла, прочитао сам *Човека са џлавом гииџаром* Воласа Стивенса, и сазнао за јапанске сликаре који су доживотно увежбавали цртање савршеног круга слободном руком.

Претпостављам да је Милутин Петровић, док је писао *О*, мислио на тензију између предлога *О*, нуле и круга. У паузама писања овог текста, ја сам, пак, мислио на чињеницу да сам – леворук, због чега оловку држим тако да ми се од дугог писања на средњаку створи жуљ – мало по диктирању прешао на куцање: најпре по тастатури „Олимпије”, а потом по компјутерској.

Мислио сам на чињеницу да рукопис нисам стигао да развијем.

На чињеницу да једва да знам шта је *слободна рука*.

19. јун 2005.

УГАО

Теменима се на завеси у пастелно поподне
додирују два мољца.
У позадини је градилиште.

Доминирају, ипак, мољци:
контрастни, слетели, стабилни.

Мо̄гло је и дрӯгачије бӣи,
читам у једној савременој песми.

Али, кад помислим да није, да је угао који
заклапају тела мољаца неизмењив,
да је склапање књиге
које изводим у тренутку јављања те помисли
неизбежно, и
да се споменуте законитости
нећу ослободити ако убудуће књигу будем склапао
на други начин (јер
је и та промена, о којој бих тобож одлучио ја,
одавно припремљена),
дође ми да урликнем.

Када сам већ код инсеката које садржи кујна:
бубашваба се није уплашила. Није јурнула
преко неоплакане штампе у мрак.
Подсетила ме је на дете које успорава игру
приметивши да је само у обданишту.
Подсетила ме је на монахињу тек
умивену и убрзаног пулса,
док Сунце тоне и грожђе дозрева.

Ипак се покренула. Згазио сам је.

Када бисмо цитирани песник и ја
пошили по коју и кренули дуж реке
да разговарамо о том убиству, и
видели у води људски леш
како плута и трули,
вероватно бисмо променили ставове
о смрти у потпуности.

А да нам цогери довикну
да је и утопљеник био песник,
вероватно бисмо умукнули.

Уши би нам зујале од бојазни
да нам се погледи не сретну –
толико бисмо били уплашени.

И онда, шта? Где је поезија?
Стајали бисмо тако
у нади да ће онај храбрији, *онај дрӯги*,
изговарајући то питање заглушити *оно дрӯго*,

неизрециво.

ПРАВИЛО ВЕРЕ

Весео као тело! Као „певати”. Влати
у децембру су трепавице
сталности. Али,
гледите не клија из сталности. Вид
је дисперзија, осипање:

*да ли се Исус родио про-
порционалан? Да
ли је имао ђемењачу? Те-
стијерасије зубе? Је
ли сам ископао зла-
тио којим му је глава ојерважена (...)*

На пладњу, у рибарници,
риба мрзлошћу опонаша дах
планине. Пупак
нема; пупак
је затворен у кућу.

Што је кућа отворенија, то
је од језика даља. Плех
се у траву тихо
стровали уколико
је име траве тихо.

Именице су шћућурене
у ОКУ ОД СТАКЛА; СТАРОЈ МУШТИКЛИ;
у ФИКУСУ У АПОТЕЦИ. Ко
коџа овде гоји?
Шћа са ѿлноићу шуме (...)

Тела неба су вакуумом окупана.
Радост искри на њима
као на тоцилу што искри
нож. Бити

весео као тело! Као
хлеб.

ИГЊАТ

Седео је над чинијом презрелих шљива.
(Праменови као пребијена крилица
анђела.) „Много
сам болестан”, рекао је.
„Од снова; први ме је опшамарио,
други скотрљао с кревета, од
трећег сам заборавио ко
(?) сам.”

Све ми иде на руку: младост,
инсолација, дебљина пивске пене
– без изговора сам за неписање – де-
ду ми ваља опевати.
Али његове године (92),
негативи на стаклу (50
ком.) и књига
у ормарићу (*Ућоћија*, Томас Мор)
сваљују се на мене на средокраћи
кревет-радни сто.

За песму је најважнији метар, помислио
сам и уснио 1)
са кројачког метра се љуште црте које
означавају милиметре 2)
претварају се у пребукварске линије за
описмењавање 3)

отпадају са табле и постају киша кли-
зава као посувраћена
шљивова љуска...

Право па десно (сутра)
23 б и: „Види
ко нам је дошао”, каже
бака. Се-
кунда тишине и
деда узвикује:
„Игњат!”

„Ма какав Игњат?” (за
особу под тим именом бака и
ја нисмо чули); то
је наше дете...

Но, снови које сам хтео да испричам деди
су већ одбегли. (Куда? Ех...),

а он наставља да се, на мађарском (који
ми не разумемо) ра-
дује Игњату, не мени,

због чега бака од
стида обара поглед. И
види: пластична вилица почива на паркету,
док Игњат одсуствује ли
одсуствује...

Ко сам ја? Онај-који-
треба-да-га-
пронађе. Што пре.

ЧВРСТА ВЕРА, МЕКЕ ЛАТИЦЕ

Мислим да видим свет:
стаза доконости пресеца стазу
између фабрика речи и ствари.
Хранљива вредност призора је нула.

У вечном сутону, јежи се кожа
жене на првој стази.
Фабриканти прекраћују време пушењем
томпуса и откидањем крилаца мува.

Свако мало гвирну кроз прозор,
гвозден као продукти обеју фабрика.
Виде жену, стазе и – околу – ирисе
чврсто, чврсто верујући да виде свет.

Ириси су ниоткудни, интелигентни.
Уз плавет, имају и једну жељу:
да свет буде најпре порекнут,
а затим – спашен.

Када жени закрчи стомак,
она помисли на хлеб,
а фабриканти –
на могућност оплодње.

*

Ово је дечија песма.
Опева дечији свет
пored ког постоји још
један, резервни.

О ФОТОГРАФИЈАМА И ТРАВИ

На месту где се одвио холокауст,
живи и ради сочна, зелена трава.

Као што починиоци и жртве
шаљу мозгове на отаву
када им то дозволе каријере,
трава, кад не претвара сунце у шећер,

мисли

на нешто просто:
кошење и покошеност
глава.

Фотосинтеза је досадна бар колико и
гледање фотографије
холокауста,
којом би и починиоци и жртве
да докажу да им је душа

мека толико да у поређењу с њом
власти траве делују оштре као каме.

СВИЛЕН КОНАЦ

У агенцији за путовања
стоји, да простиш, смрт.
Унаоколо – јесен.
Историјски раст и развој без млека.

Властимир Павловић Царевац,
композитор песме која је
српски народ знала да дарне
у зону за чије постојање ни
сам Бог не знаше,
рекламира туристички аранжман
за земљу у којој има
и птичјег млека.

Сунчано време:
Царевац палаца језиком
док га сисат славуј надлеће.

Отвори врата агенције
и узми проспект с описаном сликом,
вели смрт на српском језику,
неразговорном због свиленог конца
који везује кваку
и њен млечни зуб.

ЖИВИ

Живима се, ако прероне језеро,
црвене беоњаче.
На морској води плутају,
тону у језерску.
Између *Флоре Југославије* и
Светске револуције
бирају прву књигу.
(Друга је боје противпожарног апарата,
а прва – боје Дурмитора.)

Прате маркације: „Гле!
У стени расте црвен-стабалце!”
Отворе књигу:
име биљке је *Sempervivum montanum*.
Затим, отворе конзерву:
црвена паприка лежи
међу рибама.

Док сричу име једне,
хлеб умачу у уље друге биљке.
„Име је арматура планине”,
веле док, силазећи у хотел,
тару длан о длан,
бркајући ехо те радње
са аплаузом.

Живима не аплаудира нико:
сами су самцијати
и шмрчу. Као што
је добро здравље услов
за револуцију,
живи су услов за кијавицу.

ВЕТАР

Тако мало недостаје да поверујем.
Тако мало, и тако је топло напољу.
Једном, сањао сам нешто. Двапут –
нишија. Дупло голо. Као
два бога у шуми.

Четири бога. Која корачајући у свађи
доспеју у подрум и напију се вина
боје мртвачког нокта.

Нисам се загрцнуо. Схватио сам –
више нећу искусити понављање.
Кроз тек излегнута јајашца струји
топао ветар. Када,
немају шта да кажу,
богови отру прашину с панталона.
Милост је стално разабирање.

ИМАТИ ЖЕНУ

Док изговорим: месец је зелен,
озелени и остатак инвентара. Срне
се напасају. Увек је
нешто у току.

Она жели нов класер. Зелен.
Класер за свет и по.

(Једном сам гледао у капљу
њене крви на линолеумској плочици
док је она, у другој просторији,
секла лук. И
плакала уместо мене
због крви коју би могла просути,
заборављајући – сасвим –
да је крвопролиће већ иза ње,
да је пре овог света постојао други,
мањи.)

Ноздрве срна се сужавају и шире. Нисмо
вегетаријанци.

(Зелено,
заволећеш ме
кад-тад.)

ТЕК ТОЛИКО

И ја желим нешто да будем:
записничар последњих речи
свих људи који су икада живели. Свих.

Тек толико могу да сварим:
ништа оштрије од оловки, и ништа
вечније од њихове оштрине.

Пардон. Желим још нешто: поглед
на жуто лисје,
доли пало пре ницања првог дрвета.

НЕОЦИТРАН*

Док си сањао мали и масиван
неоцитрански сан,
неко ти је на кожи тетовирао лош стих.

Не знати име те индивидуе а не
дрхтати истоветно је бркању
ајкулиног пераја с делфиновим,
и емигранта с имигрантом.

На пољима са обе стране пруге
људи су дотицали напокон омекшалу земљу
као што се додирује бивша девојка.
Светлост је слабила и јачала с правилношћу
пулса олимпијског првака.

Зашто, поновио си онолико пута
колико Бог помаже, са
интонацијом коју имађаше кад
си на обали икс-ипсилон-зет мора
видео мртваг делфина с ерекцијом.

* Неоцитран је напиток против прехладе и грипа, с јаким успављујућим дејством. Писац ове песме клањао се боговима тог медикамента у току првих месеци живљења под канадским небом.

Тетоважа те је сврбела,
а над снопом каблова на океанском дну,
кроз које у једном смеру путоваху
изјаве саучешћа
а у другом – честитке рођења,
шкргутало је зубима јато ајкула.

У кутији је кутија,
а у њој – трећа.
Чак и добар стих пронађе примену.

Да ти је бити уморан као земљоделац
на празник што не носи људско име,
да ти је прелистати утробу ко возни ред
и уверити се – јестив си!

Из шоље неоцитрана се извија пара – дух
ниског коефицијента интелигенције,
носталгичан за обореним
олимпијским рекордима.

Пиј споро: оно
чиме ћеш се загрцнути није свет.

СЛИКА

Због индијски црвене која затамњује другу половину сликаревог имена (Hölg-), због мрака између кривих-или-оглоданих-стабала, због греда и пиљевине у луњавој трави, ја не волим ову слику. „Је л ово дрво испред или иза оног?” „Зашто у златном пресеку нема ничега?” „Зашто је слика уопште направљена? За женин лек? Две флаше вина?” Поготову је не волим због дрвећа које из оквира излази горе десно и тако скрива оно што би – да је у оквиру – било најлепше у њему: светлост са руба шуме, на врховима крошњи. Слика је, све у свему, путања руке-у-плесу у једном времену: (1)836. Преко ње сам, 1993, залепио слова у поретку речи „можда”. „Можда” је од своје основе, слике, направило „сигурно”. И – прво лице је имплодирало у телу за радним столом. Тело надаље није процењивало је ли му ослонац мекан или чврст. Мрак између стабала није више личио на шумска бића, стиснута у страху од штафелајског хоризонта; постао је тек један од елементарних слике, која је – следствено – постала њихов збир. Можда баш онај који, сабирајући цене продатих цигерица, локални касапин добија на

крају радног дана... Испрва, жалио сам што не могу да касипину – за случај да упадне у пејзаж, враћајући се с посла са рукама које одишу на панол пасту и на крв – пошаљем дописницу: „Најружније што се тиче ове слике, начин на који је дрвеће напушта горе десно, једини је, веруј ми, начин да је напустиш...” Са оном имплозијом, у ствари, ја сам и овај пејзаж изгубио. Сад знам: у немогућности да пошаљем дописницу, живи милост којом се објављује моје име, чији сам ја рам.